

Zenitdialoog over effectiviteit van het Vlaamse onderwijs

Reflectie

Grote appreciatie voor het blijvende engagement.

Stof tot discussie.

Dank aan de Vlor voor de kans om hierover een eigen reflectie te geven, met aandacht voor de visie van het COV. Eerst wil ik twee algemene bedenkingen maken. Daarna haal ik kort vier kwesties aan die mogelijks van belang zijn.

Eerste bedenking. Is het prestatieniveau van onze leerlingen in internationaal vergelijkende studies zoals TIMSS, PIRLS en PISA een **indicator voor de effectiviteit van ons onderwijs?** Daar valt over te discussiëren.

Onderwijs en onderwijsdoelen vallen niet samen met internationale prestatiemetingen. Laten we dat vooral zo houden. We moeten de gegevens uit internationale toetsen verstandig gebruiken, zodat we hun werkelijke waarde zien. Want die gegevens zijn wel degelijk relevant. Ze zijn interessant om te leren van andere landen maar vooral om tendensen te zien.

En wat we - als Vlaams onderwijssysteem - leren uit recente internationale studies, de tendensen die we zien op macroniveau, die we ook zien in de resultaten van peilingsproeven. Dat geeft ons reden tot grote, grote bezorgdheid. En voor alle duidelijkheid: die bezorgdheid zie ik ook, bij alle belanghebbenden in onderwijs.

Tweede bedenking. Internationale toetsen leveren een schat aan cijfergegevens. Er kunnen tal van berekeningen en analyses worden uitgevoerd. Maar het gaat vooral om statistische verbanden (om correlaties) en niet om verklaringen. Dé oorzaak voor de daling in prestaties begrijpend lezen zit niet in de Pirls-databank. Ook al doen we nog honderden analyses. **Onderwijsprocessen zijn complex en vaak niet causaal.** Verschillende factoren spelen een rol. Om hier goed zicht op te krijgen is ook een ander type onderzoek nodig.

In elk geval, de harde realiteit is dat we voor bepaalde deeldomeinen bepaalde onderwijsdoelen onvoldoende realiseren. Ook voor domeinen die de corebusiness van onderwijs zijn. Bovendien zien we een blijvende samenhang met achtergrondkenmerken van leerlingen.

Een ding is duidelijk: We kunnen niet niets doen. Dus: Wat nu?

Isabel Rots (in eigen naam) – Reflectie Zenitdialoog Vlor – 5 juni 2019

Zo kom ik tot vier kwesties.

Eerste kwestie. Zijn er meer gestandaardiseerde toetsen nodig? Zal dat ons probleem oplossen?

Wordt een varken vetter door het vaker te wegen? Gaat de koorts weg als je een andere

thermometer gebruikt? Is meer toetsen echt de prioriteit? Of kunnen we beter de bestaande instrumenten optimaliseren zodat die nieuwe info opleveren voor scholen en leerplanmakers?

Zeker in het basisonderwijs denk ik in die richting. Elke school is verplicht om op het einde van het lager onderwijs een gevalideerde toets af te nemen. Het is goed dat scholen een toets kunnen kiezen die afgestemd is op het leerplan. Kunnen we die toetsen optimaliseren door ze in de tijd te koppelen zodat scholen, koepels, het GO! beter kunnen inschatten of ze vooruitgaan in de realisatie van het eigen leerplan? Valt het te overwegen dat de koepels en het net hiervoor samenwerken? En is zo'n aanpak ook relevant voor het secundair onderwijs? Voor alle duidelijkheid: dit betekent niet dat we naar één toets moeten evolueren. Leerplannen verschillen dus gestandaardiseerde toetsen verschillen. Het betekent wél dat de toetsontwikkeling en de resultaten in handen blijven van onderwijs zodat we hier verantwoord mee omgaan. Zodat ze niet de inzet worden van een steekvlampolitiek zoals in april toen de bevindingen van Prof Van Damme de media haalden. De polarisering die we toen hebben gezien, hebt u uiteraard niet gewild. Want die polarisering is dodelijk voor onderwijs, getuigt van weinig respect voor het werk van leraren en schoolteams en is absoluut niet bevorderlijk voor de aantrekkingskracht van het lerarenberoep. Dàt nooit meer.

Tweede kwestie. Zijn er **betere leerplannen** nodig? En ligt de sleutel daarvoor niet deels bij een eenduidige functie van de eindtermen? Dat wil zeggen eindtermen als een instrument om de samenleving te garanderen dat élk kind, ongeacht afkomst, capaciteiten of interesses, een voldoende brede basisvorming geniet. Niets minder. Niets minder. Maar ook niets meer.

Leerplannen hebben een fundamenteel andere functie. Laten het statuut en de vorm van de eindtermen die eigen functie van de leerplannen voldoende toe?

En wat met de aanhoudende maatschappelijke druk die onderwijs ertoe aanzet om meer en meer taken op te nemen? Taken die ten koste gaan van het waarmaken van de kernopdracht van onderwijs. Zijn we als samenleving gebaat bij onderwijs dat te veel wil of moet doen? En welke rol spelen eindtermen en leerplannen hier?

Derde kwestie. Zijn er **betere handboeken** nodig?

Handboeken en methodes zijn niet weg te denken uit ons onderwijs. Ze zijn en blijven een belangrijk instrument voor leraren. Het is zorgwekkend als scholen methodes gebruiken die ingaan tegen wetenschappelijke inzichten. Al zijn wetenschappers het natuurlijk lang niet altijd eens over wat goede didactiek is.

Sommigen pleiten voor een kwaliteitslabel voor handboeken. Dat klinkt eenvoudig. Alsof wat écht in de klas- en schoolpraktijk gebeurt, lineair stuurbaar zou zijn. Zo werkt het niet. Wie denkt dat een kwaliteitslabel voor handboeken de oplossing is, reduceert leraren tot uitvoerders van voorschriften. Terwijl we net een slaafs gebruik van handboeken moeten tegengaan. Een didactisch proces kan je niet in een script gieten. Effectieve instructie, het op een effectieve manier begeleiden van leer- en ontwikkelingsprocessen, steunt op leraren die weten waarom ze doen wat ze doen. Leraren die samen in concrete situaties kunnen oordelen wat de meest juiste aanpak is. Dat vraagt grote expertise, zeker ook vakdidactisch. We hebben de laatste tijd heel wat academici gehoord die de alarmbel luiden over wat zij de dalende kwaliteit van het leerplichtonderwijs noemen. Mogen wij verwachten dat zij hier zelf ook verantwoordelijkheid opnemen? Door meer in te zetten op sterk vakdidactisch onderzoek geënt op de reële klas- en schoolcontext. En door samen met lerarenopleidingen en pedagogische begeleidingsdiensten in te zetten op een betere valorisatie van dit soort onderzoek? Niet door schoolteams in de rol van uitvoerder te plaatsen. Maar door hen een helder kader van vakdidactische inzichten te bieden waarmee ze aan de slag kunnen vanuit hun eigen professionaliteit, context, pedagogische missie, visie en leerplannen. Een helder kader dat handboekenmakers helpt om beter werk af te leveren en dat scholen helpt om handboeken en methodes te beoordelen.

Vierde kwestie. Zijn er **betere leraren** nodig?

Er zijn in elk geval méér leraren nodig. En hier zit een zeer groot risico. Opgejaagd door grote lerarentekorten en de schrijnende toestanden die dit teweeg brengt in de scholen, zijn sommigen geneigd om de toegang tot het lerarenberoep te versoepelen. Terwijl we hier net selectiever moeten durven zijn. Ook in het belang van de status van het beroep. Een leraar is een professional die verschillende expertises tegelijk inzet. Dat leer je niet al doende!

De sleutel voor de belangrijkste uitdagingen in onderwijs ligt bij goed opgeleide leraren. Leraren die zich blijvend professioneel kunnen ontwikkelen. In het basisonderwijs, bijvoorbeeld tot leergebiedexpert.

Het zal niet volstaan om enkel te focussen op het tegenhouden van wie niet voldoet. Zeker voor de lerarenopleiding kleuter- en lager onderwijs is de grote uitdaging: hoe trekken we meer studenten met een sterke inhoudelijke bagage aan? Voor het COV kan een master basisonderwijs een deel van het antwoord zijn. Maar ook niet meer dan dat. Wij blijven inzetten op een totaalpakket van maatregelen die het basisonderwijs versterken om de kernopdracht waar te maken. De signalen uit PIRLS, de peilingsproeven én het tijdsbestedingsonderzoek van leraren tonen nog maar eens dat het hoog tijd is voor een volwaardig plan basisonderwijs!